

Η έννοια της κοινωνικής αλλαγής στη θεωρία του Tajfel.

Ο Tajfel θεωρούσε ότι η κοινωνική ταυτότητα είναι αιτιακός παράγοντας κοινωνικής αλλαγής.

Τρεις κατηγορίες κοινωνικών καταστάσεων είναι για τον Tajfel πολύ σημαντικές.

1. Η περιθωριακή κοινωνική κατάσταση μιας ομάδας που παρουσιάζει δυσκολίες για τα μέλη της να καθορίσουν τη θέση τους στη κοινωνία.
2. Μια ομάδα που θεωρείται «ανώτερη» και η ανωτερότητα της απειλείται είτε από κάποια κοινωνική αλλαγή, είτε λόγω κάποιας σύγκρουσης αξιών που σχετίζεται με την ανωτερότητα της.
3. Ομάδες οι οποίες θεωρούνται κοινά αποδεκτά ως κατώτερες σε κάποια σημεία αρχίζουν να αναρωτιούνται για το αν είναι δίκαιο το χαμηλό τους status και μπορεί να έχουν συνειδητοποιήσει ότι υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις της κοινωνικής τους κατάστασης.

Δεν υπάρχουν αρκετές κοινωνικές περιστάσεις που να είναι στατικές.

Ο Tajfel ξεχώρισε ανάμεσα σε ταυτότητες που είναι ασφαλείς και μη ασφαλείς.

Μια ασφαλής «ανώτερη» κοινωνική ταυτότητα είναι σχεδόν αδύνατον να βρεθεί.
Η ομάδα αυτή θα πρέπει συνεχώς να βρίσκει τρόπους για να βεβαιώνει τη διαφορετικότητα της σε σχέση με τις άλλες ομάδες.

Μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερις καταστάσεις που σχετίζονται με το status των ομάδων και το κατά πόσο πιστεύουν ότι είναι εφικτό να την αφήσουν.

Μια ανασφαλής ταυτότητα για μια «ανώτερη» ομάδα μπορεί να προκύπτει για δύο τουλάχιστον λόγους:

1. Η «ανωτερότητα» της ομάδας απειλείται από μια άλλη ομάδα.
2. Η «ανωτερότητα» αυτή σχετίζεται με κάποια σύγκρουση αξιών που είναι σημαντικές για κάποια μέλη της ομάδας.

Δεν θα αφήσουν πολλά άτομα την «ανώτερη» ομάδα εκτός αν η απειλή για την ταυτότητα δεν γίνεται πολύ μεγάλη.

Στην περίπτωση που η ταυτότητα απειλείται από κάποια άλλη ομάδα και δεν μπορεί κάποιος να αφήσει την ομάδα του τότε μπορεί να προβλεφθεί ότι η ομάδα αυτή θα προσπαθήσει να βρει τρόπους διατήρησης της διαφορετικότητας της με διάφορους τρόπους.

Στην περίπτωση της σύγκρουσης αξιών υπάρχουν τέσσερις υποπεριπτώσεις:

1. Η σύγκρουση αξιών είναι τόσο ισχυρή που καταστρέφει τη θετική συνεισφορά της κοινωνικής ταυτότητας του ατόμου. Σε αυτή την περίπτωση το άτομο μπορεί να εγκαταλείψει την ομάδα.
2. Στη δεύτερη περίπτωση η σύγκρουση αξιών υπάρχει αλλά η αφοσίωση στην ομάδα είναι ισχυρή. Σε αυτή την περίπτωση η κρίση των αξιών μπορεί να επιλυθεί με την εμφάνιση νέων δικαιολογιών ή ιδεολογιών που μπορεί να παρέχουν υποστήριξη στο status quo.
3. Στην τρίτη περίπτωση εξακολουθεί να υπάρχει η σύγκρουση αξιών, αλλά η προσπάθεια της «κατώτερης» ομάδας να δημιουργήσει μια νέα διάσταση σύγκρισης με την «ανώτερη» ομάδα δεν άπτεται της ταυτότητας της «ανώτερης» ομάδας.

Στην περίπτωση των «κατώτερων» ομάδων:

1. Μπορεί να είναι δυνατόν να αφήσει κάποιος την ομάδα του και να διαλέξει κάποια άλλη.

2. Υπάρχουν περιπτώσεις που κάποιος δεν μπορεί να «εγκαταλείψει» την ομάδα του, είτε γιατί αυτό από μόνοι του οδηγεί σε κάποια σύγκρουση αξιών, είτε γιατί υπάρχουν σοβαρές κοινωνικές κυρώσεις.

Όταν η «κατώτερη» ομάδα συνειδητοποιήσει ότι υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις για την κατάσταση της τότε θα δοκιμάσει κάποιες λύσεις.

Μια πιθανή λύση είναι μέσα από τη δράση και την επανερμηνεία των χαρακτηριστικών της να γίνει σαν την «ανώτερη» ομάδα.

Να επανερμηνεύσει τα θεωρούμενα «κατώτερα» χαρακτηριστικά της ομάδας, ώστε να αποκτήσει μια θετική διαφοροποίηση από την «ανώτερη» ομάδα.

Να δημιουργήσει μέσα από την κοινωνική δράση και να διαδώσει νέες «ιδεολογίες», νέα χαρακτηριστικά της ομάδας που θα της παρέχουν μια θετική διαφοροποίηση από την «ανώτερη» ομάδα.

Για τα νέα αυτά χαρακτηριστικά θα πρέπει να πεισθεί η «ανώτερη» ομάδα ότι τα χαρακτηριστικά αυτά είναι σημαντικά.

Αυτά τα χαρακτηριστικά μπορεί να θεωρούνται σημαντικά και από τις δύο ομάδες, και η «κατώτερη» ομάδα δεν τα κατείχε πριν.

Αν η «κατώτερη» ομάδα υιοθετούσε νέα χαρακτηριστικά θα έπρεπε να πείσει την «ανώτερη» για την σημαντικότητα των χαρακτηριστικών αυτών.

Από την μεριά της η «ανώτερη» ομάδα μπορεί να μη δεχτεί τις αλλαγές αυτές.

Οι λειτουργίες των στερεοτύπων σύμφωνα με τον Tajfel.

Σε ατομικό επίπεδο:

1. Καταρχήν τα στερεότυπα επιτελούν τη *γνωστική* λειτουργία να συστηματοποιούν και να απλοποιούν το περιβάλλον του ατόμου.
2. Επίσης επιτελούν και λειτουργία που έχει σχέση με τα *κίνητρα* του ατόμου, τη διατήρηση και την αναπαράσταση σημαντικών κοινωνικών αξιών.

Σε ομαδικό επίπεδο:

3. Τα στερεότυπα συνεισφέρουν στη δημιουργία και τη διατήρηση ομαδικών αρχών οι οποίες *εξηγούν* ευρεία κοινωνικά φαινόμενα.

4. Τα στερεότυπα επίσης δικαιολογούν συγκεκριμένες μορφές κοινωνικών δράσεων.

5. Τέλος τα στερεότυπα βοηθούν στη θετική διαφοροποίηση της έσω-ομάδας από τις άλλες ομάδες.

Οι ομαδικές χρήσεις των στερεοτύπων για τον Tajfel επιβάλλουν την εξέταση του περιεχομένου τους.

Επίσης τόνισε την ανάγκη να υπάρχει σύνδεση των ατομικών και ομαδικών χρήσεων των στερεοτύπων. Θεωρούσε τη συμμετοχή στις ομάδες και τις πολιτισμικές αξίες, παραδόσεις και ομαδικά συμφέροντα ως τους αιτιακούς παράγοντες πίσω από τα στερεότυπα.

Η θεωρία των αυτο-κατηγοριοποιήσεων

Στόχος της θεωρίας είναι να εξηγήσει την ψυχολογική βάση της συμμετοχής στις ομάδες. Προσπαθεί να καταδείξει τη στενή σχέση μεταξύ προσωπικής και κοινωνικής ταυτότητας και τη σχέση κοινωνικού και ατομικού.

Έχει άμεση σχέση με τα στερεότυπα καθώς προσπαθεί να εξηγήσει τη φύση των σχέσεων μεταξύ γνωστικών διεργασιών (κυρίως της κατηγοριοποίησης και της ζωής στις ομάδες).

Η θεωρία δίνει μεγάλη έμφαση στη διαδικασία της κατηγοριοποίησης και βασική της θέση είναι ότι η αντίληψη του εαυτού αντικατοπτρίζει την αυτο-κατηγοριοποίηση.

Ο εαυτός θεωρείτε ότι είναι παρόμοιος με μία κατηγορία σε αντίθεση με άλλες κατηγορίες.

Οι κατηγορίες αυτές μπορεί να περιέχουν άλλες κατηγορίες και έτσι υπάρχουν πιο γενικές κατηγορίες και πιο ειδικές.

Τρία στάδια γενίκευσης των αυτο-κατηγοριοποιήσεων μπορεί να βρεθούν.

1. Το διατομικό.
2. Το διομαδικό.
3. Μεταξύ των ειδών.

Η διαδικασία της κατηγοριοποίησης του εαυτού είναι δυναμική διαδικασία η οποία καθορίζεται από τις σχέσεις σύγκρισης μέσα σε ένα δεδομένο πλαίσιο.

Η κατηγορία κοινωνικών αντικειμένων θα κατηγοριοποιηθεί ως μια οντότητα στο βαθμό που οι διαφορές μεταξύ των αντικειμένων αυτών είναι μικρότερες από τις διαφορές μεταξύ τους και κάποιων άλλων αντικειμένων που βρίσκονται στο κοινωνικό πλαίσιο.

Η παραπάνω αρχή βασίζεται στην ιδέα ότι οι κατηγορίες δημιουργούνται βάση των ομοιοτήτων εντός των ομάδων και των διαφορών μεταξύ των ομάδων.

Η αρχή αυτή περιγράφει μόνο τις συγκρίσεις μεταξύ των ομάδων. Όμως η θεωρία προβλέπει και το νόημα που έχουν οι κατηγοριοποιήσεις μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο.

Η συνάφεια μιας κατηγοριοποίησης έχει σχέση με την «προσβασιμότητα» (την ετοιμότητα του ατόμου να χρησιμοποιήσει μια κοινωνική κατηγορία) και το ταίριασμα μεταξύ κατηγορίας και πραγματικότητας.

Το μετα-αντιθετικό κλάσμα ονομάζεται συγκριτικό ταίριασμα, ενώ το ταίριασμα μεταξύ της κατηγορίας και του περιεχομένου της κατηγορίας ονομάζεται ταίριασμα νόρμας.

Καθώς οι αλλαγές στο συγκριτικό πλαίσιο δημιουργούν αλλαγές στις σχέσεις μεταξύ εσω-ομάδας έξω-ομάδας, αλλάζει και η δομή εντός των κατηγοριών.

Το πιο είναι το πρότυπο της κατηγορίας εντός της ομάδας θα διαφέρει καθώς μεταβάλλεται και το συγκριτικό πλαίσιο.

Κατηγοριοποιούμε τους εαυτούς μας ως μέλη μιας ομάδας όσο αυξάνονται οι διαφορές μεταξύ των ομάδων και μειώνονται οι διαφορές εντός της ομάδας.

Αλλαγές προς την κοινωνική ταυτότητα οδηγούν στην απο-προσωποποίηση. Τα άτομα δεν βλέπουν το εαυτό τους ως ξεχωριστές προσωπικότητες, αλλά ως τα μέλη μιας κοινωνικής κατηγορίας. Η αποπροσωποποίηση οδηγεί στην κοινωνική συμπεριφορά.

Η παραπάνω αρχή δείχνει και την άμεση σχέση που έχει η θεωρία με τα στερεότυπα.

Μερικές θεωρίες στερεοτύπων όπως ο «γνωστικός τσιγκούνης» υποστηρίζουν ότι τα στερεότυπα ενεργοποιούνται αυτόματα και χρησιμοποιούνται για να μειώσουν την πολυπλοκότητα του περιβάλλοντος.

Η θεωρία αυτή υπονοεί ότι η αντίληψη των ατόμων είναι πιο ακριβής από την αντίληψη εντός των ομάδων.

Για τον Bruner η κατηγοριοποίηση είναι απαραίτητη διαδικασία για την κατανόηση του κοινωνικού και φυσικού μας κόσμου. Η κατηγοριοποίηση εμπλουτίζει την αντίληψη μας και μας βοηθά να παμε πέρα από την άμεση εμπειρίας μας.

Είναι ουσιαστικά μια διαδικασία νοηματοδότησης του κόσμου μας.

Οι διαφορετικές κατηγορίες πολλές φορές οδηγούν σε διαφορετικές ερμηνείες του κόσμου.

Η προσβασιμότητα μιας κατηγορίας εξαρτάται από το παρελθόν του ατόμου τους παρόντες στόχους του και την παρούσα ασχολία του.

Έτσι η συνάφεια μιας κοινωνικής κατηγοριοποίησης θα εξαρτάται από ένα πλήθος κοινωνικών παραγόντων όπως οι αξίες, οι νόρμες και τα πιστεύω των σχετικών ομάδων αναφοράς.

Το περιεχόμενο των στερεοτύπων δεν αποδίδει απλά προκαθορισμένο νόημα σε μια κοινωνική περίσταση. Τα στερεότυπα επιδρούν με τις κοινωνικές συνθήκες ώστε να αποδώσουν νόημα στην παρούσα κοινωνική κατάσταση.

Το πρωτότυπο μέλος μιας κατηγορίας είναι αυτό που θα αντιπροσωπεύει την κατηγορία σε μια συγκεκριμένη περίσταση.

Το πρωτότυπο μέλος κάθε ομάδας θα διαφέρει ανάλογα με την κοινωνική περίσταση και με τις άλλες κατηγορίες οι οποίες θα αποτελούν το κοινωνικό πλαίσιο.

Καθώς θα αλλάζει το πρωτότυπο μέλος μιας κατηγορίας και η κρίση μας για όλη την κατηγορία θα αλλάζει ανάλογα.